

Kültelkek ködlovagja Mózses Attila (1952-2017)

Valami lóg azon a fán, ahol *kezdődik* a vidék, amit szemhatárig üresen hagytak az eltakarodott nyájak, mikor lelegelték a füvet; a fán lógó valamiről hamarosan látni, hogy valaki inkább, aki egy nem tudni, milyen fajtájú, de nyilvánvalóan, szemmel láthatóan, bár ésszel nehezen felfoghatóan *akasztófára* kötötte föl magát, ám a gerince nem törött el, így megfulladt, s a kiküldött, aki valahonnan, valamiért megérkezett a füstkorommal borított, Isten háta mögötti kisvárosba, belemeredt a savós színű alkonyatba, mielőtt kikötött a másodvirágzását élő Elvira házában, hogy végül csakis azért ne ragadjon ott örökre, mert valahogy mégsem fogadja be a füstkormos világ és valahogyan ő sem emészti meg igazán, a lelke legmélyéig a feketére pácolt környezetet. – Megengedhetetlenül leegyszerűsítve ennyiről szól Mózses Attila káfkai hangulatú, sötéten groteszk elbeszélése, a *Füstkorom*, ez a nyomasztó atmoszférájú, mégis egy bizonyos módon és egy bizonyos típusú élettel csordultig teli prózamű, amely olyan nagyon mózesattilás, s amelyet olvasva olyan könnyű megérezni, mi is az a mózesattilás írásművészet. Ugyanakkor olyan nehéz kimondani, körülírni, meghatározni, voltaképpen mi is az.

Mózses Attila a hangulat mestere. Nem lehet véletlen, hogy első kötetének, az 1978-ban, a Forrás-sorozatban megjelent *Átmeneteknek* a *Szövegek különböző hangulatokra* alcímet adta, s hogy az egyik utolsó kötete, a 2010-es *Zsibvásár* is nagyon hasonló, az előbbivel kommunikáló alcímet visel, amely így hangzik: *Szövegek egyetlen hangulatra*. Mózses Attila légköre, íze, aromája a határvidék légköre, íze, aromája; prózája határ a modernitás és a tradicionalizmus, az álom és a valóság, a realitás és a fikció között. Mózses Attila írásai a peremvidéken egyensúlyoznak, a kültelkek jelentik az ő igazi közegét, befogadó, tápláló, inspiráló otthonát szintén ott, a kültelkeken találja meg „Vendéglátóid kérdésére azt válaszolod: Igen, egy *kültelki* kocsmát akarsz látni, s arra gondolsz álnokul: egy olyant, mint otthon.” – írja a *Színek és helyszínek* című, meghatározhatatlan műfajú szövegében (*Yesterday, Az Oroszlán Hava és egyéb történetek*, 1990). Márpedig a kültelkek csak félig-meddig tartoznak a civilizációhoz, a kültelkek kicsit városiasak, kicsit vidékiesek, realitás és irrealitás pólusai közt vibrálnak, e két pólus között rajzolódnak ki erővonalaik, e két pólus közt rendeződnek el, akár mágneses mezőben a vasreszelék. A kültelkek átmenetek (lásd: Mózses Attila első kötetének címét!); a kültelkek saját törvényszerűségeik és készítetéseik szerint élnek a mindennapjaikat, amelyekben minden megtörténhet; a kültelkek ideje látszólag párhuzamosan halad a mainstream világgal, nagy ritkán reflektálva arra, javarészt azonban mit sem törődve a fősodorról, az órák hol több, hol kevesebb percből állnak össze teljessé, s nem ritka az sem, hogy töredékesen maradnak. A kültelkek a sorsukat maguk írják és formálják, s bár a központ rendre igyekszik bele-beleavatkozni a kültelkek életébe, ez inkább kevésbé,

semmint többé sikerül csupán. Mózes Attila ennek a peremvidéknek, ezeknek a kültelkeknek az írója. Saját késztetései és önnön törvényszerűségei irányítják.

Például, amikor Panek Zoltán címötletére megírja azt a *beszélyt*, ami bármikor, bármelyik világhírű mágikus realista regénnyel szemben megállná a helyét. Sőt. A legtöbbet messze túlszárnyalja. Az *Árvízkor a folyók megkeresik régi medrüket* látomásos, szürreális, a fantasztikumba hajlóan groteszk világa lebilincselő, magával ragadó, káprázatos és mindemellett kíméletlenül pontos, aprólékosan realista. Ez a, szerzője által beszélynek aposztrofált regény, állítom, hogy nem csak az erdélyi vagy az összmagyar, de a világirodalom egyik legjelentősebb prózai műve is. Ha akarnánk, beállíthatnák a mágikus realista könyvek sorába, ha úgy tartaná kedvünk, mitológiaként forgathatnák, vagy éppen szociografikus meseként, mert ez a könyv egy kicsit mindegyik, miközben leginkább egyik se. Talán ezért is az alcím-értékű műfaji meghatározás: beszély. Talán ezzel is azt jelzi a szerző, saját törvényei irányítják, amelyben a tradíció éppoly fontos, mint a modernitás eredményei, látásmódja, korszűrője. De akár így van, akár nem, akár így, akár úgy vesszük kézbe ezt a művet, nyomban behódolunk neki, az kétségtelen. És el kell olvasni újra és újra, hogy fölvehessük minden szálát ennek a furfangosan szerteágazó történetnek, mely bizonyos értelemben realistább, mint Bodor Ádám *Sinistra körzete*, más szemszögből viszont meseszerűbb, ám ami Bodornál és Mózesnél egyaránt tetten érhető, ami miatt a két regény összevethető, s ami miatt össze is kell vetni őket, az a sajátos peremhelyzetbe ágyazottság, a kelet-közép-európaiság plasztikus megjelenítése a maga abszurdításával, fájdalomával, elhallgatásaival és torzításaival, vágyaival és kudarcaival, naivitásával és kegyetlenségével, ragaszkodásával és elkívánczolásával. Amint a *Sinistra körzet*, úgy az *Árvízkor a folyók megkeresik régi medrüket* is újra megfogalmazza Erdélyt, egyúttal Kelet-Közép-Európát, vagyis a grendeli Abszurdisztánt, miáltal újra fölrajzolja a kontinens és a bolygó térképére ezt a valójában alig, annál inkább *félreismert* területet.

Mózes Attila, a kültelkek ködlovagja ezt tette valamennyi írásával. S tette úgy, hogy megfogadta Nemes Nagy Ágnes tanácsát – „Ne mondd soha a mondhatatlant, / mondd a nehezen mondhatót” –, tette a dolgát, amire szerződött az élettel. Elmondta, amit el kellett mondani. A nehezen mondhatót. „És még sok mindenről kéne beszélni, de vagy nem hagyják, vagy nem tudok.” – írta a *Megváltás* című kisregénye végén, 1985-ben. Szerencsére azért még beszélt azután is sok mindenről. Bár beszélhetne, mesélhetne még tovább. De már végképp nem tud. Mert 2017. január 31-én, életének hatvanötödik esztendejében elhagyott bennünket. *Úgy lengett át a híg semmibe, mint egy nyár, mely már mindörökké a nevére emlékezik.*¹ Hiszem, hogy tényleg mindörökké emlékezünk a nevére. Hiszem, hogy nem marad az idők végezetéig ködlovag, föl-földerengő, elmosódó alak, mások árnyékából elő-előkukkantó, hanem elfoglalja az őt megillető helyet az első vonalban, a legjobbak között, ahová mindig is tartozott és ahová, amíg világ a világ, mindig is tartozni fog.

Bene Zoltán

¹ A mondat eredetileg így hangzik: Úgy lengenek át a híg semmibe, mint egy nyár, mely már mindörökké a nevükre emlékezik. Az *Oroszlán Hava* című elbeszélés zárómondata (*Yesterday, Az Oroszlán Hava és egyéb történetek*, 1990.).

Vollein Ferenc: Szecessiós Madonna